

»Pitkä tähtäin» on tullut jäädäkseen

Otsikossa esitetty väite on toistaiseksi tieteenkin oletus. Kun itselläni ei ole mitään ilmausta »pitkä tähtäin» (tavallisin lienee muoto »pitkällä tähtäimellä») vastaan, voin toivottaa sille pitkää ikää. Terho Itkonen on puolestaan tällä samalla palstalla todistanut sanonnan huonoksi kuvakieleksi, jota »ei maksa vaivaa suosia» (Vir. 1984 s. 264—266). Seuraavassa kommentoin eräitä Itkosen esittämiä näkökohtia.

Itkosen mukaan mainittu kielikuva on ontuva, koska itse tähtäimen koko ei vaihtele, vaan tähtäysmatka, ts. etäisyys tähtääjän ja tähtäyskohteen välillä. Kysymyksessä on Itkosen mukaan väärin käännetty ruotsin sanonta *på lång sikt*: kääntäjä on sekoittanut keskenään sanat *sikt* 'näkyvyys' ja *sikte* 'tähtäin'. Mutta kuten Itkonen toteaa, ruotsinkin kuvailmauksen takana on *sikt*-sanankielinen merkitys 'määräaika, maksuaika (esim. vekselin)'. Näin ollen jo ruotsin ilmaus *på lång sikt* on alkanut elää omaa elämäänsä. Tätä todistaa myös se, että ilmaisu *på lång sikt* on saanut rinnalleen samaa merkitsevän kilpailijan *på sikt*, joka ilmeisesti tulee aikanaan syrjäyttämään pitemmän muodon.

Palaan takaisin Itkosen huomautuk-

seen siitä, että ilmaisu »pitkä tähtäin» ontuu. Tämä ontuvuus on Itkosen mukaan sitä, ettei ilmaisu täytä hyvän kuvakielen vaatimusta: vertauksen havainnollisuutta ja osuvuutta. Ovatko kielen käyttäjät samaa mieltä? Kielikuvaa »pitkä tähtäin» on suomen kielessä käytetty yli neljäkymmentä vuotta, vieläpä varsin yleisesti. Ellen olisi lukenut Itkosen esitystä, en vieläkään olisi selvillä siitä, että puhun pitkästä tähtäimestä, vaikka tähtäimen koko ei vaihtele ampumaetäisyyden mukaan. Kuitenkin olen joskus itsekin metsästellyt ja omistan ampumaaseita. Toisaalta on kielen käyttäjiä, jotka tuskin ovat pyssyn tähtäintä nähneetkään. Ja kovin pitkä ei askel sananmuokkaisesta merkityksestä varsinaisesti tarkoitettuun merkitykseen tässä tapauksessa olekaan. Tähdättäessä tähtäin kohdistetaan maaliin, tähtääjän silmässä se on suorastaan maalissa. Tässä mielessä tähtäimen ja tähtäysvälin ero hämärtyy. Käsittääkseni ilmaisun »pitkä tähtäin» hyväksyttävyydelle yleisessä kielitajussa on myös puhtaasti kotimaisia edellytyksiä.

Kun »pitkä tähtäin» on jo kieleen vakiintunut ilmaus, sen syntyhistorialla ei ole enää merkitystä sen käytölle. Tästä Itkonen on luonnollisesti hyvin tietoinen, vaikka hän ei sitä esityksessään mainitse.

ILKKA HIRVONEN